

обирати місце свого проживання незалежно від того, в якій країні це місце знаходиться. Це ставить серйозні запитання стосовно визначення державних кордонів та держави в цілому.

Звичайно, що такі поняття не знайдуть відгуку в урядах сучасних держав, а деякі люди взагалі назвуть їх утопічними. Тим не менше, філософський дискурс с цього приводу вже давно розпочато, що в свою чергу свідчить про невідворотну популяризацію цієї теми.

ФЕНОМЕН ПРАВОСВІДОМОСТІ В СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІЙ ДИНАМІЦІ

Мурадян Н. С.

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», м. Харків

В умовах сучасності важливе значення має правосвідомість суспільства у всіх сферах її буття. Розвиток якості державотворення та темпи демократизації в межах усїєї соціальної системи мають значний вплив на рівень домінуючої правової культури та індивідуальної правосвідомості. На формування та розвиток правосвідомості впливають такі чинники як культурні, соціальні, правові, політичні, економічні, моральні та релігійні фактори. Однією з найважливіших вимог є підвищення рівня правової культури та правосвідомості наших співвітчизників, адже сформованість європейського за сутнісними характеристиками менталітету є чи не найістотнішою з передумов європеїзації нашого суспільства.

Продовж розвитку суспільства правосвідомість як соціальний феномен пройшла значний шлях. Важливим фактором середовища особистості є досвід людини пов'язаний з її приналежністю до певної культури, яка має свої закономірності розвитку, що відбиваються в пануючих цінностях і поведінці людей, дотриманні певних ритуалів, традиціях і віруваннях, які передаються з покоління до поколінь. Отже суспільна правосвідомість складається з сукупності індивідуальних і в різну історичну епоху відбиває певний рівень цивілізаційного розвитку країни та її соціально-культурні особливості.

В Міфологічний період виникли перші ознаки феномену правосвідомості, так зване «таліонне право». Дане право включало в себе справедливість та виховання в правосвідомості морального обов'язку. Залежно від ступеня усвідомлення необхідності, справедливості, важливості обов'язку, і, відповідно, ставлення до нього, вимоги обов'язку здійснювалися на різних рівнях добровільності: від виконання за примусом або через боязнь громадської думки, до слідування обов'язку за внутрішньою потребою. В Античну епоху філософське осмислення сутності права пройшло тривалий шлях у своєму розвитку від змішування проблем моралі і права у вченнях античних натурфілософів до появи положень про загальність моральних і правових норм, правосвідомість, політичний характер права, політичну природу людини і закону як їх писаної декларації. Дані положення стали основою європейської політичної та правової думки. Правова свідомість Середньовіччя була сформована на ключових поняттях справедливості, права, законності, і головним джерелом суспільство мало Біблію. Середньовічна правова думка заперечувала, що на суспільстві лежить вина за вчинення злочину окремою особою, не визнавала обмеженої осудності людини, відкидала можливість допущення помилок суддями тощо. Правова думка Середньовіччя вважала, що справедливість зобов'язує застосовувати до винних тільки два крайніх заходи: або жорстоке покарання у повному обсязі, або помилування. У правосвідомості тогочасного суспільства присутня повага до закону, переконаність в його безперечності, віра в його фундаментальне значення для нормального людського співжиття. В епоху Відродження головна увага приділялась ідеям свободи індивіда, його самоцінності. Гарантія рівності і справедливості - запорука свободи особи. У період Відродження оновлюється давня концепція суспільного договору, яким пояснювалась як причина виникнення держави, так і легітимність державної влади. Акцент робився на значенні вільного виявлення своєї волі всіма організованими в державу людьми. В епоху Нового часу формується природне право. Свобода будь-якої людини використовувалась за власними силами і на власний розсуд для збереження своєї власної природи, власного життя. Всебічно розвивалася теорія представницької влади і суверенітету народу, наслідком

якого стала ідея суверенної особистості. В Німецькій класичній філософії людина постає як суб'єкт духовної діяльності, що створює світ культури, є носієм загальнозначущої свідомості, всезагального ідеального начала – духу, розуму. Життя і діяльність людей трактується як задоволення потреби світового духу в саморозвитку і самопізнанні. З'являється поняття індивідуальності та особистості. Люди рівні у правовому відношенні, рівні у праві на приватну власність, але не рівні в обсягах володіння нею. Саме в цей час були здійсненні перші кроки до засад громадського суспільства. На думку багатьох дослідників період 19–20 століття був найбільш плідним у дослідженні правосвідомості. Серед основних елементів правосвідомості виділялися звичку та схильність, які в свою чергу були або успадковані, або засвоєнні. Правосвідомість людини могла залежати як від психологічної так і від соціальної реальності.

Правова свідомість не зводиться лише до сукупності поглядів або теоретичних висновків. Це не першорядне і не основне в структурі правосвідомості. Її істотною рисою є те, що в рамках правосвідомості відбувається первинний аналіз і оцінка обставин об'єктивної дійсності та визначення того способу дій, який є необхідним. Саме у сфері правосвідомості певні форми поведінки осмислюються як необхідні, потребують безумовного виконання, осмислюються як належне. Їхня обов'язковість при цьому потребує державного визнання та забезпечення. Зафіксовані в правосвідомості як соціально необхідні та соціально цінні форми поведінки визнаються орієнтирами, зразками поведінки людей. Відображення, оцінювання необхідних форм людської поведінки у вигляді уявлень про можливе і неможливе, припустиме і неприпустиме найчастіше фіксується в юридичних категоріях прав і обов'язків і, в разі відповідної оцінки з боку держави, формулюється у вигляді положень нормативних актів.

Головною рисою правосвідомості та такою, що ставить її у специфічне положення серед усіх інших елементів правової реальності, є те, що множина вхідних та вихідних чинників стикаються на межі правосвідомості, трансформуються в іншу множину – передумов існування права, його фактичного буття та наслідків цього. Правосвідомість як феномен соціокультурного світу є сукупністю поглядів на ідеї, що виражають ставлення до законності й правопорядку та уявлення про те, що є правомірним або неправомірним. Правосвідомість особистості є, з одного боку, одним з елементів її правової культури, а з іншого – правової культури суспільства в цілому, а крім того, правосвідомість формує уявлення про бажане право, що суттєво розширює її межі порівняно з визначенням поведінки як правомірної чи неправомірної.

В нашій державі головними завданнями у формуванні сучасної правової свідомості є поступове вирішення тих проблем, що постали перед українським суспільством в результаті подолання наслідків радянської епохи та тоталітарного минулого. Основними рисами такої трансформації виступають, по-перше, поява певної національної єдності на тлі боротьби за демократичні цінності та людську свободу, по-друге, поява великого бажання дотримання прав людини, та безпосередньо, боротьба за ці права, по-третє, поступове подолання правового нігілізму, що неминуче приводить до підвищення правової обізнаності, а звідси правосвідомості.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ, ЯК ОБ'ЄКТ КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Трофименко В. А., Кальницький Е. А.

Національний юридичний університет імені Я. Мудрого, м. Харків

Національна поліція України сьогодні діє на основі прийнятого в 2015 році Закону України «Про національну поліцію» [1]. На відміну від застарілого законодавства, наведений вище закон регламентує лівову частку діяльності національної поліції, в тому числі і контроль за цією діяльністю. У роботі «Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні: сучасний стан» В. А. Трофименком виділяються такі види контролю: звітування національної поліції перед громадянським суспільством, безпосередній контроль